

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 24/1978-79 med
anledning av landskapsstyrelsens framställning
till landstinget med förslag till

- 1) landskapslag angående ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval, och
- 2) landskapslag angående ändring av 5 § 1 mom. landstingsordningen för landskapet Åland.

Med anledning av ovannämnda framställning, varöver landstinget inbegärt lagutskottets utlåtande, får utskottet, som i ärendet hört häradshövdingen Sune Carlsson och kanslisekreteraren Lars Ingmar Johansson, värdsamt anföra följande.

Sedan landstinget den 24 juni 1976 med anledning av två motioner i ärendet, hemställt hos landskapsstyrelsen om översyn av vissa stadganden i landskapslagen om landstingsval och kommunalval (39/70) samt om förslag till erforderliga åtgärder som utredningen kunde ge anledning till, har landskapsstyrelsen den 11 januari 1977 tillsatt en kommitté med uppgift att, förutom annat, verkställa nämnda utredning. 1977 års vallagskommitté har avgivit sitt betänkande den 25 oktober 1978, vilket betänkande lagutskottet tagit del av.

Lagutskottet har under ärendets behandling erfarit, att kommittén på grund av sitt omfattande uppdrag, icke funnit det möjligt att - efter att ha behandlat de övriga uppgifter som ingått i eller fogats till dess uppdrag - utarbeta ett mera genomgripande förslag till revision av landskapets vallagstiftning. Emedan Landstingets ursprungliga hemställan syftade till åtgärder, som skulle avhjälpa sådana direkta brister, som konstaterats vid landstings- och kommunalvalen år 1975, har landskapsstyrelsen, i enlighet med nämnda kommittés förslag, nu framlagt sådana ändringar i landskapslagen om landstingsval och kommunalval, nedan kallad vallagen, vilka närmast är att uppfatta såsom tekniska förbättringar och förenklingar inför stundande landstings- och kommunalval. Förbättringarna avser huvudsakligen åtgärder, som borde möjliggöra för själva valmaskineriet att löpa bättre. Förbättringarna för de röstande har däremot varit färre.

Lagutskottet har ansett att vallagen skulle vara mogen för en mera genomgripande reform, speciellt vad beträffar förtidsröstningsförfarandet. Denna fråga behandlades också rätt ingående av 1977 års vallagskommitté, som även hade framfört alternativa lösningar för en förtidsröstning, vilka återgivits i framställningen. Av de lösningsmodeller, som kommittén angivit, har lagutskottet för sin del omfattat alternativet ett kombinerat system, med bibehållen möjlighet alltså att rösta medelst vallängdsutdrag men med alternativ möjlighet att rösta i postanstalt på Åland, vid vårdinrättning inom landskapet eller på åländska fartyg. En sådan modell skulle innebära möjligheter för flera kategorier röstande

att utan alltför omfattande förberedande aktiviteter deltaga i valen. Av landskapsstyrelsens framställning framgår uttryckligen att landskapsstyrelsen skulle emotse en "klart uttalad vilja från landstinget om formerna för en reform av förtidsröstningen". Även om ett förverkligande av ifrågavarande önskemål skulle vara lagtekniskt komplicerat, ville ändock lagutskottet förutse att inför valen 1984 kunde läggas fram ett förslag till reviderad och moderniserad vallag.

Lagutskottet har också noterat att landskapsstyrelsen inte närmare upptagit till behandling varken stadgandet i 19 § 2 mom. om antalet medlemmar i valmansförening till landstingsval eller i 26 § 3 mom. om det sammanlagda antalet kandidater i ett valförbund. Vallagskommittén hade för sin del föreslagit bibehållande av antalet medlemmar i valmansförening, närmast eftersom kommittén ansett att strängare krav i detta avseende skulle motverka uppställandet av alltför många kandidater. Beträffande antalet medlemmar i valförbund hade kommittén föreslagit att antalet kandidater inom samma valförbund borde få uppgå till högst dubbla antalet personer som vid valet skall väljas. Lagutskottet har rätt ingående diskuterat denna problematik och kommit fram till att antalet namnunderskrifter på en överenskommelse om bildande av valmansförening endast i mycket ringa grad bidraget till att minska antalet kandidater. Däremot har hopbringandet av föreskrivet antal namnunderskrifter inneburit en icke oväsentlig påfrestning för alla de frivilliga valarbetare som ställt upp för att aktivt främja en valförrättning. Lagutskottet har därför företagit en sådan ändring av vallagen, att antalet medlemmar i valmansförening för landstingsval de facto skulle behöva vara fem för varje uppställd kandidat. Däremot har utskottet inte ändrat vallagens 26 § 3 mom. eftersom utskottet beaktat behovet dels av god regional spridning av kandidaterna i ett landstingsval och dels av möjligheter till valsamverkan på bredare basis.

Eftersom varken vallagskommittén eller landskapsstyrelsen funnit det möjligt att framkomma med mera omfattande ändringar i vallagen, har utskottet för övrigt i stort sett endast arbetat igenom lagförslaget och rättat fel och brister.

Detaljmotiveringar.

2 §. I 6 § lagen om riksdagsmannaval (FFS 391/69) och 3 § kommunala vallagen (FFS 361/72), vilka lagrum utgjort förebild för landskapsstyrelsens förslag, ingår specialstadganden enligt vilka länsstyrelse äger rätt att befria kommun från att verkställa indelning i röstningsområden eller tillåta bildande av röstningsområden med flera invånare än vad annars skulle vara möjligt. Det föreslagna nya momentet torde syfta till besvär begränsning beträffande just dylika beslut av länsstyrelse, vilka i landskapet icke kan förekomma enligt vallagen, men enär kommunala besvär även över andra i paragrafen nämnda beslut

kan tänkas förekomma och sådana besvär ej bör få utgöra hinder för valens genomförande kan en begränsning beträffande besvär över länsstyrelsens beslut i dessa fall anses befogad.

4 och 5 §§. Lagutskottet har ansett landskapsstyrelsens förslag om att landskapsstyrelsens registratorskontor respektive kommunalkanslierna skulle fungera såsom kanslier för centralnämnderna vara ändamålsenligt. De föreslagna mottagningstiderna i vissa fall av handlingar till centralnämndernas kanslier överensstämmer icke med landskapets och kommunernas officiella kontorstider under somarmånaderna. Genom det föreslagna arrangemanget försvinner även behovet av att i vissa fall anlita extra personal för uppgifter i samband med landstings- och kommunalvalen samtidigt som servicen torde kunna förbättras. Centralnämnderna skulle även i fortsättningen i stöd av 31 § 1 mom., som icke föreslås ändrad, besluta och kungöra om när, var och till vem handlingar angående valmansföreningar och valförbund skall inlämnas. I detta beslut torde det vara ändamålsenligt att stipulera, att sådana handlingar kunde inges dels till centralnämndens kansli men dels även till nämndens sekreterare, som hittills i allmänhet tagit emot handlingarna och därvid samtidigt genomgått och granskat dessa tillsammans med respektive ombudsman. Denna service, varigenom en del bristfälligheter av ombudsmännen kunnat avhjälpas redan innan centralnämnden börjat behandla ansökningarna om offentliggörande av kandidatlistorna och anmälningarna om bildande av valförbund, är både ändamålsenlig och önskvärd.

Centralnämnden för landstingsval kan härafter sammanträda på vilken ort som helst i landskapet.

15 §. I paragrafens fjärde moment har en språklig precisering gjorts enär endast sakägare bör ha rätt att ansöka om besvärstillstånd i förevarande fall.

Sista momentet har i lagförslaget utformats i enlighet med ordalydelsen i gällande lag om riksdagsmannaval (ändr.FFS 319/75). Emedan vallagen gäller även kommunalval i landskapet, har landstinget möjligen icke behörighet att ålägga Högsta förvaltningsdomstolen en vidare underrättelseskyldighet än vad rikets kommunala vallag förutsätter, varför lagutskottet omformulerat detta stadgande. Utskottet har stannat för den föreslagna formuleringen för att å ena sidan undvika olika förfaranden beträffande landstingsval respektive kommunalval och å andra sidan bibehålla den föreslagna underrättelseplikts omfattning.

19 § 2 mom. Lagutskottet har i sitt betänkande med anledning av de motioner, som föranlett nu föreliggande framställning (Lu bet.nr 26/1975-76) anfört, att kravet på ett minsta antal medlemmar i valmansförening inte i nämnvärd grad begränsar antalet kandidater i valet. Enär antalet kandidater således

inte torde öka av den anledningen, att antalet medlemmar i valmansförening reduceras men förfarandet vid uppställandet av kandidater dock skulle bli enklare, anser lagutskottet, att det minsta antalet medlemmar i valmansförening kan reduceras till fem per kandidat.

26 § 3 mom. Emedan landskapsstyrelsen icke omfattat kommitténs förslag om en sänkning av antalet kandidater, som får nomineras inom ett valförbund, har landskapsstyrelsen föreslagit att lagrummet skulle upphävas. Enär ett upphävande av lagrummet dock skulle innebära, att antalet kandidater i ett valförbund icke alls skulle begränsas har lagutskottet i ingressen rättat detta uppenbara misstag så, att stadgandet förblir gällande såsom för närvarande.

33 § och 34 § 2 mom. Kommittén hade föreslagit upphävande av dessa lagrum såsom obehövligen emedan skriftligt samtycke skulle krävas av kandidat även i kommunalval. Utskottet har diskuterat för- och nackdelarna med att skriftligt samtycke skulle erfordras men har i överensstämmelse med landskapsstyrelsens framställning slutligen stannat för att icke denna gång föreslå någon ändring i lagen i nämnt avseende. Därigenom är emellertid nu ifrågavarande stadganden, som berör de fall då kandidat upptagits på flera än en kandidatlista, fortfarande nödvändiga. Lagutskottet har vidtagit påkallad rättelse i ingressen.

Lagutskottet har dock närmat sig vallagskommitténs åsikt i denna fråga.

37a §. Stadgandets ordalydelse har, utan ändring i sak, justerats språkligt i enlighet med kommitténs förslag.

51 § 3 mom. Lagutskottet har i likhet med kommittén ansett, att det allmänna stadgandet om anteckning om tiden för valförsändelses ankomst, såsom obehövt kunde upphävas. Av sakens natur följer, att sådan anteckning naturligtvis alltid är nödvändig på valförsändelse som ankommit för sent emedan orsaken till att den lämnats obeaktad måste kunna konstateras även senare.

58 §. Lagutskottet har ingående diskuterat önskvärdheten av att antalet kasserade förtidsröster skulle nedbringas. Detta mål kunde uppnås genom en liberalisering av de fortfarande mycket stränga reglerna om när valsedel på grund av formella skäl är ogiltig. Lagutskottet anser, att man genom bättre information och mera ändamålsenlig blankettutformning i de flesta fall kunde undvika, att förtidsröstande innesluter såväl valsedel som vallängdsutdrag i valkuvertet, vilket tidigare föranlett kassering av flera röster. Kommittén framförde även i en bilaga till sitt betänkande förslag om åtgärder för förbättrad information. Det har förekommit att flera röster blivit obeaktade av den anledningen, att valkuvertet icke har tillslutits sedan valsedeln insatts i kuvertet. I dessa fall anser utskottet, att man mycket väl kunde överväga, huru-

vida sådana valsedlar kunde godkännas utan att valhemligheten äventyrades, enär handlingarna ändå icke skulle komma någon annan tillhanda än respektive centralnämnd. Emedan dock varje avkall på valhemligheten, även om det uppnådda målet väl skulle motivera en ändring, kräver noggrant övervägande, har utskottet icke i detta skede föreslagit någon ändring till denna del men önskat uttryckligen fästa landskapsstyrelsens uppmärksamhet vid att reglerna för valsedels ogiltighet ytterligare bör överses.

Vid förtidsröstning på postanstalt stämplas valkuvertet av valfunktionären vid röstningsstället. Någon stämpling av valkurverett kan däremot icke ske vid röstning medelst vallängsutdrag. Lagutskottet har därför i punkt 2 uteslutit uttrycket "eller ostämplat" sedan kommittén avstått från att föreslå ändringar i själva förtidsröstningsförfarandet.

61 §. I likhet med kommittén föreslår lagutskottet ett förtydligande, som ej ändrar stadgandets innehåll i sak.

65 § 2 mom. Med hänvisning till 5 § 1 mom. har en språklig justering vidtagits i syfte att förenhetliga lagens terminologi.

Med hänvisning till det anförda får lagutskottet vördsamt föreslå
att Landstinget måtte antaga lagförslagen
sålydande:

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval.

I enlighet med landstingets beslut

upphäves 14 § 4 mom. (utesl.) och 51 § 3 mom. landskapslagen den 30 december 1970 om landstingsval och kommunalval (39/70), varvid tidigare 51 § 4 mom. blir 51 § 3 mom.,

ändras 4 § 2 mom., 5 § 2 mom., 11 §, 12 § 2 och 3 mom., 14 § 3 mom., 15 §, 18 § 2 och 3 mom., 19 § 2 mom., 22 §, 26 § 1 och 2 mom., 27 § 2 mom., 29 §, 31 § 2 och 3 mom., 35 § 2 mom., 36 § 1 mom., 49 § 5 och 6 mom., 51 § 1 mom., 58 § 1 mom., 61 §, 65 §, 68 § 3 mom., 74 §, 75 § 1 och 2 mom. och 87 § 1 mom., av dessa lagrum 12 § 3 mom., 15 § 4 och 5 mom., 18 § 3 mom., 36 § 1 mom., 51 § 1 mom., 58 § 1 mom., och 75 § 2 mom., sådana de lyder i landskapslagen den 22 april 1975 (25/75), samt
fogas till 2 § ett nytt 4 mom., till 12 § ett nytt 7 mom.,

till 68 § ett nytt 4 mom., samt till lagen nya 37a, 74a-74c och 75a §§, som följer:

(2 §, 4 §, 5 §, 11 §, 12 § och 14 § som framställningen)

15 §

(1, 2 och 3 mom. som framställningen)

I länsrättens beslut i ärende, som angär rättelse av röstningsområdes vallängd, får ändring icke sökas genom besvär, om ej högsta förvaltningsdomstolen beviljar sakägaren besvärstillstånd. Besvärstillstånd kan beviljas endast, om det för lagens tillämpning i andra liknande fall eller för enhetlig rättspraxis är av vikt att ärendet drages under högsta förvaltningsdomstolens prövning.

(5 och 6 mom. som framställningen)

Högsta förvaltningsdomstolen skall utan dröjsmål genom länsstyrelsens förmedling översända sitt utslag i saken till kommunala centralnämnden. Kommunala centralnämnden skall utan dröjsmål underrätta besväranden och den vars rösträtt saken gäller om utslaget.

(18 § som framställningen)

19 §

På kandidatlista för landstingsval må kandidaternas antal icke uppgå till mer än en femtedel av antalet medlemmar i valmansföreningen, ej heller överstiga tio.

(22 §, 26 §, 27 §, 29 §, 31 §, 35 § och 36 § som framställningen)

37a §

I centralnämnds beslut som avses i detta kapitel får ändring ej sökas särskilt.

(49 § och 51 § som framställningen)

58 §

Valsedel är ogiltig:

(1) som framställningen)

2) om valkuvert är öppet (uteslutning) eller upptager obehörig anteckning om den röstande eller om kandidat eller annat obehörigt;

(3-6) som framställningen)

61 §

Är kandidat, som vid valet erhållit röster, icke valbar eller har kandidat avlidit, skall för honom avgiven röst likväl gälla för den kandidatlista, där han är uppställd, och för det valförbund, som han tillhör.

65 §

(1 mom. som framställningen)

Kommunala centralnämnden skall underrätta de valda och kommunens styrelse om valresultatet och offentliggöra det-samma med angivande av de valdas namn och titel eller yrke samt boningsort ävensom röstetal och slutligt jämförelsetal på kommunens anslagstavla.

(68 §, 74 §, 74a §, 74b §, 74c §, 75 §, 75a § 87 § och slutstadgandet som framställningen)

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av 5 § 1 mom. landstingsordningen för landskapet Åland.

(Som framställningen)

Mariehamn den 25 januari 1979.

På lagutskottets vägnar:

Jan-Erik Lindfors

ordförande

Patrick Donner

sekreterare

Närvarande i utskottet: ordföranden Lindfors, viceordföranden Andersson, ledamöterna Bengtz, Roald Karlsson och Erik Sundberg (delvis) samt ersättaren Dahlén (delvis).